

מרכז בגין-סאדאת לחקרים אסטרטגיים

מסמך הדרישות של מחמוד עבאס - תכתיב כניעה לישראל

מאת האלוף (מיל") גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 2,099, 19 ביולי 2021

תקציר: דרישות יו"ר הרשות הפלסטינית מלמדות שהוא מעוניין להשיב את הגלגל לאחור, וישראל לא תוכל לקבל תכתיבים כאלו. גם יצחק רבין היה דוחה את מרבית דרישותיו של עבאס.

כדרכם של מובילי משא ומתן מיומנים, מסמך הדרישות שהגיש מחמוד עבאס כתנאי מקדים לחידוש השיחות עם ישראל מציג מיזוג של בקשות הגיוניות עם בקשות שישראל אינה יכולה להיענות להן. התביעה לשדרוג מערכות הסלולר הפלסטיניות נראית על פניה הגיונית, אולם גם בה טמונה משמעות ביטחונית לעבודת השב"כ. במכלול הכולל של הדרישות, הן מבטאות מגמה המבקשת להשיב מצב לקדמותו לימים שלפני מתקפת הטרור שפרצה בספטמבר 2000, כאילו לא עברו מאז למעלה מעשרים שנים. בנקודת המוצא למסמך מניח עבאס שניתן לשוב למקום בו דחה את הצעתו המפליגה של רה"מ אולמרט למרות שגם מאז עבר מעל עשור.

במהלך שנים אלה חלו במזה"ת תמורות מהותיות רבות. בעשור האחרון, עם התקדמות מלחמת האזרחים בסוריה והתעצמות המעורבות האיראנית, הלכה והתבססה תוכניתו של קאסם סולימאני להקיף את ישראל בטבעת אש מופעלת ונתמכת על-ידי איראן. בנסיבות המתפתחות הפכה נחיצות אחיזתה של ישראל בבקעת הירדן לחיונית ומוחשית פי כמה מימי המו"מ בקמפ-דיוויד בהם נאות רה"מ ברק לוותר על הבקעה ולהסכים למתווה קלינטון לחלוקת ירושלים.

בעולם העסקים אין להעלות על הדעת מצב שתנאי עסקה אינם משתנים בחלוף השנים. מסמך התביעות של עבאס מציג הבנה כי בכל הקשור למשא ומתן עם ישראל, השנים החולפות אינן צריכות להשפיע.

במכלול המגמות שהתפתחו בישראל ובסביבה האזורית הולכת ומתחדדת השאלה עד כמה ראוי לישראל לדבוק בעקרונות אותם הציג רה"מ רבין בנאומו האחרון בכנסת ב-5 באוקטובר 1995, בדיון על יישום אוסלו ב', בו עמד על ארבעה עקרונות:

- העברת מרבית האוכלוסייה הפלסטינית ברצועת עזה וביו"ש לשליטת הרשות הפלסטינית, מה שאכן בוצע ברצועת עזה במאי-יוני 1994 וביו"ש בינואר 1996.
- ירושלים המאוחדת כבירת ישראל, בריבונות ישראלית במלוא המרחב כולל מעלה אדומים וגבעת זאב.

- בקעת הירדן בפירושה הרחב תהיה בשליטה ישראלית.
- הרשות הפלסטינית תהיה "ישות שהיא פחות ממדינה".

המגמות שהתרחשו בחצי היובל מאז נאום רבין מבהירות את היגיון הדרישה הישראלית, כאשר שטח C, שסומנו בנקודות קריטיות בידי רבין עצמו, מבטאים את האינטרסים הלאומיים הישראליים במרחב. כל הישובים הישראליים נמצאים באזור C ומשרתים את אחיזה בשטחים החיוניים לביטחונה ולזהותה היהודית של ישראל. בדיוק נגד תפיסה זו, שהיא למעשה עמדת הקונצנזוס הישראלי, מכוון מסמך הדרישות של עבאס.

רבין היה דוחה ככל הנראה את הדרישה להפסקת בניה בירושלים וביישובי יו"ש, ובוודאי היה דוחה הענקת אחיזה לרשות הפלסטינית בבקעת הירדן בצפון ים המלח. באותו היגיון היו נדחות הדרישות לנוכחות פלסטינית רשמית במזרח ירושלים באמצעות פעילות האוריינט-האוס וכן השינוי המבוקש במתכונת השליטה הישראלית בהר הבית.

מערכת הביטחון הישראלית יודעת להסביר מדוע אינה יכולה לוותר על רציפות הפעילות של כוחות צה"ל בערים הפלסטיניות, החיונית למניעת טרור והמועילה לא מעט לשימור יציבות שלטונו של עבאס.

באופן לא פחות עקרוני ראוי לממשלת ישראל שלא להיענות לבקשה להעברת מרחבים נוספים משטחי C לרשות הפלסטינית. מדובר בפתיחת משא ומתן ונכסים שישראל מחזיקה בידיה ושמן הראוי שישמרו למיקוח בדרישה ישראלית מקבילה לתמורה נאותה. אלא שכאן טמון יסוד המחלוקת הקיימת לא רק בין ישראל לבין הרשות הפלסטינית אלא אף בין ישראל לבין הממשל האמריקני: האם יש לישראל זכות לתביעות טריטוריאליות במרחבי יו"ש ובקעת הירדן.

ישראל ההולכת ומצטופפת במרחבי רצועת החוף זקוקה ביותר למרחב הפתוח בבקעת הירדן. מדובר בצרכים בסיסיים לתשתיות, למגורים, ולעורקי תחבורה. ישראל שתענה לחלוקה סכמתית של המרחב לשתי מדינות על בסיס קווי 1967 תתקשה להגן על עצמה ותתקשה להתקיים מבחינה אקולוגית ותשתיתית. לקראת 2050 צפויים להתגורר במרחב שבין הים התיכון לירדן מעל 25 מיליון ישראלים ופלסטינים, דבר שידרוש מערכת תשתיות משותפת. זה הופך את פרדיגמת שתי המדינות לרעיון בלתי ניתן למימוש.

בהיבט זה מעוגנות דרישותיו של עבאס בהיגיון המאה הקודמת, כאילו הזמן עמד מלכת. גם אם ניתן להיענות לחלק מהדרישות, כל המכיר את המגמות המתהוות בישראל ובאזור יודע עד כמה פרדיגמה זו מנותקת מהתנאים במציאות.

המאמר התפרסם ב-N12 ב-13.7.2021.

* אלוף (מיל') גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.